

ОСНОВИ ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧОЇ КОМПАРАТИВІСТИКИ

Мета та завдання навчальної дисципліни

“Основи літературознавчої компаративістики” мають за мету підготовку магістрів до майбутньої педагогічної діяльності у вищих навчальних закладах різного рівня на посадах асистентів, викладачів філологічних факультетів з правом викладання літературознавчих дисциплін.

Основна **мета** курсу – довести до відома магістрантів що становить предмет вивчення порівняльного літературознавства, розкрити основні категорії компаративного аналізу літератур, окремих літературних творів, літературних феноменів тощо, визначити методичні й методологічні принципи у порівняльному вивченні літератур, визначити роль літературознавчої компаративістики серед інших філологічних дисциплін та її функцію у формуванні літературознавчої, соціокультурної компетенції майбутніх викладачів.

Основне **завдання** курсу – формувати вміння та навички порівняльного аналізу літератур, окремих творів, літературних феноменів, тощо, встановлення контактено-генетичних та типологічних збігів і розбіжностей, що визначають художньо-естетичну самобутність й оригінальність творів споріднених і неспоріднених літератур.

Після вивчення курсу магістрант повинен **знати**:

- провідні методологічні засади європейських та американських шкіл компаративістики;
- класифікацію літературних аналогій та розбіжностей (контактно-генетичні та типологічні);
- форми міжлітературної рецепції та трансформації літературно-мистецьких феноменів;
- традиційні сюжети та образи;
- концепції світової літератури;
- роль художнього перекладу в компаративістичних студіях;

Після вивчення курсу магістрант повинен **уміти**:

- вільно оперувати основними термінами літературознавчої компаративістики;
- виділяти контактні, генетичні й типологічні аналогії та розбіжності літератур, окремих творів та літературних феноменів англійської, американської, української, російської, інших літератур, в т.ч. в перспективі світової літератури;
- на конкретному матеріалі визначати форми міжлітературної рецепції, трансформації літературно-мистецьких феноменів, традиційні сюжети й образи;
- застосовувати різні методологічні підходи для аналізу літературних феноменів в залежності від предмету й мети зіставлення;
- аналізувати різномовні переклади художніх творів як форми міжлітературних зв'язків.

Перелік дисциплін, засвоєння яких необхідно студентам для вивчення курсу.

Вивчення дисципліни потребує достатньо високої загальної філологічної (літературознавчої та мовознавчої) компетенції. Для даної дисципліни ґрунтовними є розділи теорії та історії літератури, стилістики англійської / німецької мови, інтерпретації художнього тексту, філософії, культурології.

Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Основи літературознавчої компаративістики

Тема 1. Методологічні принципи літературознавчої компаративістики.

Тема 2. Перекладознавчі проблеми компаративістики.

Тема 3. Традиційні сюжети та образи.

Тема 4. Види й форми типологічних зіставлень.

Змістовий модуль 2. Сучасні розвідки р з порівняльного літературознавства.

Тема 5. Концепції світової літератури. Адекватність порівняльного зіставлення.

Тема 6. Класифікація форм міжлітературного процесу. Форми міжлітературної рецепції.

Тема 7. Сучасні компаративістичні розвідки.

Тематика лекцій

Тема	Зміст	К-сть годин
1. Методологічні принципи літературознавчої компаративістики	Предмет та завдання порівняльного літературознавства. Основні методологічні принципи компаративістики.	2
2. Перекладознавчі проблеми компаративістики.	Художній переклад як проблема компаративістики. Переклад як посередник у міжлітературному, міжкультурному й міжнаціональному спілкуванні; прикладна функція перекладу в компаративістиці. Порівняння оригіналу з перекладом. Рецепція твору в іншомовному середовищі. Проблема рецепції в системі інших історичних реалій. Актуалізація та конкретизація літературного твору. Проблема інтертекстуальності в перекладі. Проблема контексту, підтексту. Літературознавчі теорії та перекладознавчі проблеми.	2
3. Традиційні сюжети та образи.	Вихідні терміни (сюжет, мотив, образ). Національні, зональні, регіональні ТСО. Походження ТСО. Осучаснення ТСО, інші види їхнього розвитку. Онаціональнення та глобалізація ТСО.	2
4. Види й форми типологічних зіставлень.	Типологічні зіставлення як найвищий рівень порівняння. Передумови типологічних зіставлень. Зв'язок літературознавства, етнології, культурології, психології, історії в проведенні типологічних аналогій, розбіжностей. Методологічна база типологічного аналізу.	2

6. Теми семінарських занять

Тема	Зміст	К-сть годин
1. Концепції світової літератури. Адекватність порівняльного зіставлення.	Концепції світової літератури, проблема періодизації міжлітературного процесу; параметри, що визначають адекватність порівняння; алгоритм порівняльного дослідження; послідовність аналізу. Проблеми порівняльного аналізу.	2
2. Класифікація форм міжлітературного процесу. Форми міжлітературної рецепції.	Генетично-контактні зв'язки. Типологічні збіги й розходження. Літературно-типологічні збіги. Психолого-типологічні та соціально-типологічні збіги. Контактно-типологічна обумовленість літературних	2

	зв'язків та збігів. Фактори літературного спілкування. Визначення форм міжлітературного процесу на матеріалі творів англійських, американських, українських, російських, німецьких письменників.	
3. Сучасні компаративістичні розвідки.	Тематика сучасних вітчизняних та зарубіжних розвідок. Предмет, об'єкт, мета й методологія порівняльних досліджень. Контактно-генетичні й типологічні розвідки. Аналіз конкретних розвідок.	2

Самостійна робота

Аналіз статей, монографій, авторефератів, дисертаційних розвідок, присвячених проблемам порівняльного вивчення літератур, та написання творчої роботи:

№	Автор статті, назва	Література	К-ть год.
1.	Чеснокова Г.В. Ерос і Танатос у ліриці Лесі Українки та Емілі Дікінсон. Чеснокова Г.В. Час і ритм у ліриці Лесі Українки та Емілі Дікінсон.	Чеснокова Г.В. Лірика Лесі Українки та Емілі Дікінсон. – Дис. ... канд.філол.наук. – Київ, 1999. – С. 35-72. Типологія української та американської літератур. Ч.1. На порубіжжі XIX-XX сторіч: 3б. Наук.праць. / за ред. С.М.Пригодія. – К.: Київський університет, 2004. – С.27-43.	2
2.	Пригодій С.М. Художній характер в імпресіоністичній прозі України та США. Пригодій С.М. Античність і трансценденталізм. Античність в естетиці й поезії Едгара По.	Пригодій С.М. Літературний імпресіонізм в Україні та США (типологія та національні особливості). – К.: Нора-прінт, 1998. – С.148-205. Пригодій С.М. Античність та американський романтизм. – Чернівці: Рута, 2003. – С.12-38. Пригодій С.М. Українська філософія серця та американський трансценденталізм. – К.: ВПЦ “Київський університет”, 2002. – С.22-34.	2
3.	Нямцу А. Образ Дон Жуана у світовій літературі: морально-психологічні антинорми поведінкового та аксіологічного комплексів. Антофійчук В. Іуда Іскаріотський в українській літературі XX ст.	Літературознавча компаративістика. Навчальний посібник /Ред. Р.Т. Гром'як. – Тернопіль: Редакційно-видавничий відділ ТДПУ, 2002. –С.228-237. Літературознавча компаративістика. Навчальний посібник /Ред. Р.Т. Гром'як. – Тернопіль: Редакційно-видавничий відділ ТДПУ, 2002. – С. 216-227.	2

4.	Папуша О. Феномен перекладу в дитячій літературі. Ткаченко А. Різномовні переклади одного вірша як матеріал компаративіста.	Літературознавча компаративістика. Навчальний посібник /Ред. Р.Т. Гром'як. – Тернопіль: Редакційно-видавничий відділ ТДПУ, 2002. – С.318-328. Літературознавча компаративістика. Навчальний посібник /Ред. Р.Т. Гром'як. – Тернопіль: Редакційно-видавничий відділ ТДПУ, 2002. – С. 329-335.	1
5.	Долгушева О.В. “Трикстер” – “простак” – “маска” в художній прозі І.С.Нечуя-Левицького та Марка Твена.	Типологія української та американської літератур. Ч.1. На порубіжжі XIX-XX сторіч: Зб. Наук.праць. / за ред. С.М.Пригодія. – К.: Київський університет, 2004. – С.4-27.	1
6.	Римарчук Т.Ф. Ніцшеанство, ідеалізм, гендер неоромантичного героя в творах О.Кобилянської та Е.Уортон.	Типологія української та американської літератур. Ч.1. На порубіжжі XIX-XX сторіч: Зб. Наук.праць. / за ред. С.М.Пригодія. – К.: Київський університет, 2004. – С.43-64.	1
7.	Собко О.В. Музика та її імплікації в романі Е.Доктороу “Регтайм” та оповіданні О.Кобилянської “Valse melancolique”. Зіневич В.В. Екстер’єрний та інтер’єрний символізм “Великого Гетсбі” (Ф.С.Фіцджеральда) і “Старшого боярина” (Т.Осьмачки).	Типологія української та американської літератур. Ч.1. На порубіжжі XIX-XX сторіч: Зб. Наук.праць. / за ред. С.М.Пригодія. – К.: Київський університет, 2004. – С.98-117, 117-147.	2
8.	Чуловський Б.С. Лірика Ф.Гельдерліна в інтерпретації Миколи Бажана.	Літературознавча компаративістика. Навчальний посібник /Ред. Р.Т. Гром'як. – Тернопіль: Редакційно-видавничий відділ ТДПУ, 2002. – С. 310-318.	1
9.	Шимчишин М.М. Творчість Лесі Українки в англomовному світі. Горова Ю. Топос Сибіру у творчості Тараса Шевченка та польських романтиків.	Літературознавча рецепція і компаративістичний дискурс: Монографія / за ред. Романа Гром'яка. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2004. – С.198-245. Слово і час. – 2003. - №3. – С.56-61.	1

Індивідуальні завдання

Написання залікової творчої роботи

Орієнтовний перелік тем для написання залікової творчої роботи:

1. Робінзонади, холмсіади, одиссеї, мюнхгаузенади, швейкіади в українській, німецькій, австрійській, американській, англійській, літературах.
2. Типологія інфернального героя в українській та німецькій /британській /американській літературах; Образ інфернального героя у творах Р.Л.Стівенсона “Дивна історія доктора Джекіла та містера Хайда” та М.Коцюбинського “Тіні забутих предків”;
3. Типологія та національні особливості романтичного героя в українській та німецькій /австрійській / англійській поезії;

4. Міфологема землі в творах україномовних та німецькомовних прозаїків;
5. Типологія “мандрів” у творах американських, британських, німецьких та українських письменників;
6. Архетип жінки в німецькій та українській літературі.
7. Рецепція творчості американських / англійських / німецьких письменників в Україні.
8. Рецепція творчості українських / російських письменників в США / Великій Британії / Німеччині.
9. Архетипова парадигма української та американської / британської / німецької романтичної / модерністської / постмодерністської літератури;
10. Типологія англійського/американського /німецького та українського / російського поетичного пейзажу.

Методи навчання

- Відвідування лекцій.
- Відвідування семінарських занять, оцінювання активності і знань студентів під час семінарських занять.
- Написання, оформлення та захист творчої роботи за обраною темою.
- Самостійне опрацювання літературних джерел.

Методи контролю

Оцінювання усних відповідей на семінарських заняттях, контрольних запитань з курсу, виконання самостійної роботи та ІНДЗ.

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота									Сума	
Змістовий модуль N I (лекційний)				Змістовий модуль N II (практичний)						
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	Самостій на робота	Мод. контр.	ІНДЗ Залікова творча робота	
0-3	0-3	0-3	0-3	0-5	0-5	0-5	0-3	0-20	0-50	
0-12				0-15			0-3	0-20	0-50	
Разом за модуль N I – 0-12				Разом за модуль N II – 0-38					Разом за ІНДЗ – 0-50	0-100

Усі види роботи є обов'язковими для виконання.

Накопичення 100 балів для заліку організовується таким чином:

Модуль N I.

Робота студента на лекційних заняттях (відвідання, участь у інтерактивних та евристичних видах роботи) оцінюється до 3 балів за кожну лекцію (разом максимальний бал дорівнює $3 \times 4 = 12$ балів за лекційний модуль).

Модуль N II.

Робота студента на семінарських заняттях оцінюється до 15 балів (від 0 до 5 балів за заняття).

Самостійна робота передбачає опрацювання рекомендованої літератури та виступ із повідомленням із визначеної теми із використанням мультимедійних засобів, роздаткового матеріалу тощо (до 3 балів).

Модульна контрольна робота оцінюється за національною шкалою (2,3,4,5) і переводиться у бали у такий спосіб:

Оцінка за МКР за національною шкалою	Кількість балів за роботу
5	20
4	15
3	10
2	0

Максимальна кількість балів за модульну контрольну роботу – 20.

ІНДЗ. Залікова творча робота.

Залікова творча робота виконується студентом самостійно з однієї із запропонованих тем. Написання роботи передбачає добір критичних джерел, досконале знання (мовами оригіналу) текстуального матеріалу творів різних національних літератур, виділення аспектів, що підлягають порівняльному розгляду, визначення типу зіставлення (контактно-генетичне чи типологічне), визначення методів дослідження, з'ясування літературних та екстралітературних чинників, котрі зумовлюють подібності й відмінності.

Робота має бути чітко структурована, містити вступ, основну частину, висновки та список використаних джерел (не менше 10). Технічне оформлення має відповідати вимогам, що висуваються до кваліфікаційних робіт. Обсяг роботи – 10-12 сторінок. Максимальна кількість балів, що отримує студент за виконання ІНДЗ – 50 балів.

Робота оцінюється на **50 балів**, якщо студент продемонстрував досконале знання (мовами оригіналу) текстуального матеріалу творів, виділів адекватні аспекти (явища), що підлягають порівняльному розгляду, визначив тип зіставлення, окреслив методологічну базу, з'ясував літературні та позалітературні чинники, котрі зумовлюють подібності й відмінності. Студентом опрацьована належна кількість критичних джерел. Робота повністю відповідає технічним вимогам оформлення.

Робота оцінюється на **40 балів**, якщо студент продемонстрував належне знання (мовами оригіналу) текстуального матеріалу творів, виділів адекватні аспекти (явища), що підлягають порівняльному розгляду, визначив тип зіставлення, окреслив методологічну базу, з'ясував літературні та позалітературні чинники, котрі зумовлюють подібності й відмінності. Студентом опрацьована належна кількість критичних джерел. Робота в цілому відповідає технічним вимогам оформлення.

Робота оцінюється на **30 балів**, якщо студент продемонстрував належне знання (мовами оригіналу) текстуального матеріалу творів, виділів адекватні аспекти (явища), що підлягають порівняльному розгляду, визначив тип зіставлення, окреслив методологічну базу, частково з'ясував чинники, котрі зумовлюють подібності й відмінності. Студентом опрацьовано не менше 80% від належної кількості критичних джерел. Робота в цілому відповідає технічним вимогам оформлення.

Робота оцінюється на **20 балів**, якщо студент продемонстрував знання текстуального матеріалу творів, частково виділів аспекти (явища), що підлягають порівняльному розгляду, визначив тип зіставлення, окреслив методологічну базу, з'ясував літературні чинники, котрі зумовлюють подібності й відмінності. Студентом опрацьовано не менше 70% від належної кількості критичних джерел. Робота в цілому відповідає технічним вимогам оформлення.

Робота оцінюється на **10 балів**, якщо студент продемонстрував знання текстуального матеріалу творів, частково виділів аспекти (явища), що підлягають порівняльному розгляду, визначив тип зіставлення, окреслив методологічну базу, зафіксував подібності й відмінності. Студентом опрацьовано не менше 50% від належної кількості критичних джерел. Робота в цілому відповідає технічним вимогам оформлення.

Робота оцінюється на **0 балів**, якщо студент не продемонстрував знання текстуального матеріалу творів, не виділив аспекти (явища), що підлягають порівняльному розгляду, не визначив тип зіставлення, не окреслив методологічну базу, не зафіксував подібності й відмінності. Студентом опрацьовано менше 40% від належної кількості критичних джерел. Робота має похибки в технічному оформленні.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 - 100	A	відмінно	зараховано
82 - 89	B	добре	
74 - 81	C		
64 - 73	D	задовільно	
60 - 63	E		
35 - 59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0 - 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Методичне забезпечення

- Навчально-методичний комплекс
  - Рукописи лекцій
  - Інструктивно-методичні матеріали для семінарських занять
  - Засоби діагностики
  - Інформаційне та методичне забезпечення самостійної роботи
  - Орієнтовний перелік тем для написання залікової творчої роботи
  - Перелік контрольних запитань
  - Роздатковий матеріал
- ОПП та ОКХ освітньо-кваліфікаційного рівня “магістр”

Рекомендована література

Базова

- Будний В. Порівняльне літературознавство: Підручник / В.Будний, М.Ільницький. – К.: Вид.дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 430 с.
- Дюришин Д. Теория сравнительного изучения литературы. – М.: Прогресс, 1979.
- Літературознавча компаративістика. Навчальний посібник /Ред. Р.Т. Гром'як. – Тернопіль: Редакційно-видавничий відділ ТДПУ, 2002.
- Літературознавча рецепція і компаративістичний дискурс: Монографія / за ред. Романа Гром'яка. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2004. – 367 с.

5. Пригодій С.М. Літературний імпресіонізм в Україні та США (типологія та національні особливості). – К.: Нора-прінт, 1998.
6. Лексикон загального та порівняльного літературознавства. / За ред. А.Волкова. – Чернівці: Золоті литаври, 2001. – 636 с.
7. Наливайко Д.С. Спільність і своєрідність. Українська література в європейському контексті. – К., 1988.
8. Нямцу А.Е. Основы теории традиционных сюжетов. – Черновцы: Рута, 2003.
9. Нямцу А.Е. Легендарные образы в литературе. – Черновцы: Рута, 2002.
10. Вервес Г.Д. В інтернаціональних літературних зв'язках. – К., 1983.
11. Художні тексти та критична література (відповідно до теми дослідження, творів та авторів, що розглядаються).

Допоміжна

1. Долгушева О.В. Типологія комічного в художній прозі І.С. Нечуя-Левицького і Марка Твена: Автореф. дис. ... канд. філол. наук. – Київ, 2002.
2. Пригодій С.М. Українська філософія серця та американський трансценденталізм: Монографія. – Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”, 2002.
3. Бакула, Богуслав. Кілька міркувань на тему інтегральної компаративістики // Слово і час. - № 3. – 2002. – С. 50-58.
4. Літературознавча компаративістика та перекладознавство: дотичність, перетини, колізії // Слово і час. - № 8. – 2002. – С. 49-58.
5. Clements R.J. Comparative Literature as Academic Discipline – The Modern Language Association of America, 1978.
6. Гром'як Роман. Літературна рецепція в компаративістичних студіях // Слово і час. - № 2. – 2002. – С. 26-38.
7. Типологія української та американської літератур. Ч.1. На порубіжжі XIX-XX сторіч: Зб. Наук.праць. / за ред. С.М.Пригодія. – К.: Київський університет, 2004.
8. Типологія української та американської літератур. Ч.ІІ. На порубіжжі XIX-XX сторіч: Зб. Наук.праць. / за ред. С.М.Пригодія. – К.: Київський університет, 2005.
9. Українська література в загальнослов'янському й світовому контексті: у 5-ти т. – К.:Наукова думка, 1987-1995.
10. Неупокоева И.Г. История всемирной литературы. Проблемы системного и сравнительного анализа. – М., 1976.

Інформаційні ресурси

1. <http://www.questia.com/library/1229557/comparative-literature-method-and-perspective>
2. <http://www.princeton.edu/complit/undergraduate/definition.xml/>